

RÉGI MAGYAR VERSESKÖNYVEK ISMERTETÉSE.

IV. Mihály deák codexe.¹

A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában ¹⁷Quart. Hung. jelzet alatt őriztetik az a XVII. századbeli verseskönyv, a mely ezen a néven ismeretes. Nagyobb részét Mihály deák írta össze, innen nevezték el a codexet. A 236^b levelen nevezi meg magát: »Perfecti hanc historiam Anno 1679 Die 20 Decembris. | ego Michaël Déák«. Ez csak a másolásra vonatkozhatik. Első ismertetői vitatkoztak rajta, vajjon Deák Mihálynak vagy Mihály deáknak fordítsák-é az itt lévő nevet s nem vették észre, hogy a 279^b levelen levő magyar nyelvű osztozkodási feljegyzésben Mihály Déák neve háromszor is előfordul. Ez a feljegyzés némi életrajzi adatokat is tartalmaz — pl. a feljegyző (Mihály deák) elmondja benne azt is, hogy sokat járt »Groff Bottyanyihoz, Zaborgyoni ő excellentiájához« — ezért alább közöljük. A verses codexet először Nagy Sándor ismertette az EPhK. 1885: 25—37, 155—182. lapjain *Adalékok XVI—XVII. századbeli költészetünk irodalmához* címmel. Felsorolta tartalmát s hat ismeretlen éneket is közölt belőle. Az ismertetést folytatta Erdélyi Pál, ugyanazon folyóirat 1888: 60—68, 159—167. l. *Adalékok a régi magyar irodalomhoz. I. Mihály deák codexének ismeretlen hat éneke* címmel. Mi most a teljesség kedvéért vettük fel újra, és azért is, mert Nagy Sándor ismertetése nem pontos pl. a 138^b—141^b lapon közölt Batizi-féle *Isak Patriarka házasságát* egészen kifelejtette.

A kézirat 286 negyedrév levélre terjed s több kéz írása. A 132^a—242^b levél másolását a fentebb idézett bejegyzés alapján kétségtelenül Mihály deáknak tulajdoníthatjuk (A.). Más kéz írása: 105^a—132^a (B.). Ismét másé 243^a—273^a (C.). Végül egy negyedik kéz írta a 8^a—95^b leveleken levő Vergilius-fordítást (D.), s ez eredetileg nem is tartozott a kéziratához, csak később köttették hozzá. Ugyanazon egy kéz töltötte ki a codex korábban üresen hagyott 104, 219^a leveleit, egy kéz írásának látszik 97^a—104^a, 274^b—278^b, 281^a—282^b. A codexet a XVIII. század végén vagy a XIX. elején köttették be,

* ¹ Az I—III. közleményt l. e folyóirat 1911. 58—64., 1913. 14—27., 1914. 80—97. lapjain.

ekkor látták el tartalomjegyzékkel s adták címét: »POEMATIA¹ | hungarica | calamo saeculi XVII. exarata«. Tartalma:

1^a—1^b: Tartalomjegyzék. 2^a: Cízimlap (2^b üres).

3^a: »Az eretnekekett mostaný údőben az igaz hitre terittený kenfzerittený, és köllený« kezdetű prózai mű, melyet másolója csak elkezdett s a 13. sornál abba hagyott. 3^b üres.

4^a—7^a: A kézirat későbbi (a XVIII. sz. végén v. a XIX. elején) tulajdonosainak (Baranyai István, Gyulai Gaál József, Varsányi(?) Pál) névbejegyzései, symbolumai s egy gróf Czobor Józsefhez intézett latin verses 2 soros gratulatio. 4^b, 5^b, 7^b üres.

1. 8^a—95^b: Vergilius négy első könyvének prózai fordítása gondos másolatban. Sem a fordító, sem a másoló nincs megnevezve; az írás a XVII. sz. végére v. a XVIII. elejére mutat. Az első könyv fordításának címe: VIRGILIUS ELSŐ KÖNYVE | ÆNEASRÚL | Kezdet: En; az ki, régenten Zabnak szárábúl való Sipon, kedves verseket, nótakra éneklettem, és az Erdőknek tulajdonságokrúl [is]² beszéllettem; Az szánto vető Szomszédoknak is; minémű Föld légyen hasznossab, és kedveseb az gazdálkodásra elejekben attam. Most már az [Hadaknak Istenének az Marsnak],³ és az Férfiunak, [rettenetes]⁴ fegyverekről énekölők; Ki Trojának tartományábúl, Isteni végezés szerént, Ólasz Országban bújdósot és Lavinia város határának, ki álló rév partyaira szállót. Az I. és III. könyv után 31^b, 72^a—73^b levél üres. Kiadatlan.

2. 96^a—96^b: *De conservanda Valetudine* címmel a »Schola Salernitana« ismeretes szabályaiból, melyet Felvinczi is magyarra fordított, van egy rész. Kezdet: Ex magna coena, ftomacho fit maxima poena. A Kovachich-féle budai kiadás szerint (1821) a 6. 7. (csonkán) 9. 10. 11. 12. 13. 16. 21. 28. 38 (csonkán) sz. szabályok latin szövege van itt.

*3. 97^a—104^a: Szétsi Iános[na]k mutatot rettenetes dolog 1645 Esztendőben: | Az hitetlenek[nek] pokolba[n] valo iszonyu győtrelmőkrúl és hintétéfekrúl: mely | minden Istenfélő emberek[ne]k rettenetes, és minden bűnbe[n] heverők[ne]k | félelmes, és poenitentia[ra]⁵ tartásra oktato intes: Mind azon által kétségbe[n] | fenki buneiért ne efsék: mert X[ris]tus szavai ezek: élek én l[ste]n, ne[m] akaro[m] | az bűnös[ne]k halálát, hane[m] hogy megh térjen és ellyen. | Egy bűnös Lelek[ne]k látáfa. | XVII. századi másolat. Kiadatlan, szövegét l. alább a 439. s k. lk.

4. 104^a—104^b: *Mit használ nékőd ez világot ha meg nyeröd*, XVII. sz. másolat. Szkhárosi Horvát Andrásnak *Az fősvenýségről*

¹ Így és nem Poemata, mint Nagy Sándor hibásan közli.

² Lehuzva.

³ Lehuzva és helyette lapszélén írva, melynek egy része levágva: Eoldó(klő) had(akat).

⁴ Lehuzva.

⁵ Lehuzva.

1545-ben Tályán írt énekéből a 81—5, 31—5, 66—70, 111—115 verssorok. L. Szilády: RMKT. II. k. 187—198. l.

5. 105^a—105^b: Czime nincs. Ad nota[m]. Iffiusagom vétke. |¹ Szőgény keresztynység kezdél megvakulni stb. Tőke Ferencz *Az Istennek röttenetes haragjáról és buntetéséről.. az Spira Ferencz Doctorban..* cz. munkájából csak a 16 első strófa van meg. Kiadta a Bornemisza-féle Énekeskönyvből Szilády: RMKT. VI. 115—130. l.

Ezután mintegy 10 levél hiányzik a kéziratból.

6. 106^a: »Irnak vala ezör ött es az nögyven nyolczban« sorral kezdődik, mely mint már Nagy S. kiderítette, Szkhárosi Horváth A. *Pál érsek levelére való felelet* cz. munkájának utolsó versszaka. L. Szilády: RMKT. II. 221. l. Eleje (186 sor) hiányzik.

7. 106^a—107^b: MAS ENEK. N.: Iffiuságom vétke gyakran iut. »[B]uidosásra iuta nyomorult eletünk« kezdettel. Kiadta Erdélyi Pál: EPhK. 1888: 159—161. l.

8. 107^b—109^b: Az Tengeren Levő Fogol Prædicatorok Eneke az mellyben Vég | bucsutt vesznek eletekben. | Nota Mikor Sennacherib az Ierusal. | Pánaszolkodhatunk bizony meltan sirunk.. Kiadta Thaly K. Adalékok a Thököly- és Rákóczi-kor irod. I. köt. 66—71. l.

9. 110^a—112^a: Mas Nota. Mikor Senacherib az Ierusalem. [M]jdön Adrianus Sýon Varassatul,.. kiadta Erdélyi: EPhK. 1888. (XIII.) 64—68. l.

10. 112^b: HISTORIASKOE | NYVE CZKE | 112^b—118^b: Historia. De Extremo Iudicio. | [L]égyunk készők kőrösztynök Lólkünkben.. kiadta a Lugossy-codexből Szilády: RMKT. VI. 36—47 l. »Sarlóközi névtelen«-nek nevezvén az utolsó versszak alapján szerzőjét. Az az utolsó versszak itt hiányzik, helyette ez van: Diczertessel Atya I[ste]n mőnyegben, veled egyetőmben | az Fiu I[ste]n, es az Szent lelők egy bizony V I[ste]n, ki | vel élsz es uralkodol az Menyben. AMEN. | Hibásan mondja tehát Nagy Sándor Dobai Andrásénak, kinek hasonló tárgyú versét Szilády a RMKT. II. 143—150. l. adta ki. Az utolsó versszakot kéziratunk úgy látszik Dobaytól vette át némi átalakítással. Nagy S. vezethette félre Sziládyt is, a ki azt mondja róla (RMKT. VI. 296. l.): »Arról, hogy más codexben is megvolna [t. i. a Lugossy-c-en kívül] vagy nyomtatványban fenmaradt volna — nincs tudomásunk.« Számos szöveg eltéréssel, több új strófával és kihagyással. »Az kürt fuvás hallattatik Pokolban« (RMKT. VI. 41. l. 173. sor) kezdetű strófa előtt »SECUNDA PARS: Historiæ« felírat.

11. 118^b—121^b: Cantio De Rakoczi. | Ad notam. Az tündér orszagru. | [E]lődben allottam hadnak feiedelme,.. kiad. Erdélyi EPhK. 1888: 161—5. l.

12. 121^b—125^a: AZ ATOKRUL. DEUT: 28. | Röttenetős ez Világnak mostan minden dolga,.. Szkhárosi Horváth A. ismeretes

¹ E nótajelzés (de csak ez) Mihály deák írásának látszik.

verse RMKT. II. 207—214. 1. Végén a másoló köv. jegyzete Absol. est, An. 1669, : | Die 16 [és nem 10] February. «

13. 125^b—128^b : ISÁK ÁLDOZATTYÁROL | Genef: XXII. Abigail notaiara. Vagy ő magaera. | [M]ennyi samtalan Cronicat mondhatok . . Dézsi András e művét l. Szilády: RMKT. V. 21—28. 1.

14. 128^b—132^a : Az Tékozlo Fiurul. valo Historia. | peldaul nekünk mitt mondot az Isten . . Baranyai Pál műve. L. RMKT. II. 261—271. 1.

15. 132^a—134^a : CHAÏN ES ABEL | HISTORIÁIA. | [M]ikor I[ste]n Adámot ki úzeté, . . Nagyfalu György deák e művét először Nagy S. adta ki EPhK. 1885. 33—37. 1. másodsor Szilády: RMKT. VI. 247—252. 1.

16. 134^a—136^a : HÏSTORIÁ SODOMA GOMORA VE | fzödelmérül fzöröztetet Balás Déák által. Ad Nota[m]: Mikor Senache | [B]efzellek Abraham attyánknak dolgarul, . . Először Nagy S. adta ki EPhK. 1885. 158—162. 1. Másodsor ugyaninnen Szilády RMKT. VI. 265—9. 1. Békési Balázs neve alatt. Csak ez az egy másolata ismeretes.

17. 136^a—138^b : ÎONAS PROPHËTANAK HÏS | toriaja Ninive Városáru, es Ionás Prophéta[na]k az tengerbe[n] vetésérül, az czet | hálnak el nyelésérül, és ki okadásáru, és I[ste]ntül meg feddetésérül. | [N]o[lf]za kőrösztények hallunk régi dolgot, . . Batizi e művét l. Szilády: RMKT. II. 89—95. 1.

18. 138^b—141^b : ÎSAK PATRIÁRKANAK HAZASSAGARUL | valo szép Historia. | [R]egy nagy údúben az viz özön után, . . Batizi műve. RMKT. II. 113—120. 1. Nagy Sándor e művet jegyzékéből kifejejtette.

19. 142^a—146^a : HÏSTORIÁ ABÏGAÏL UXORÏS NABAL &[c]. abigail afzfzony historiaiát, . . Az 1560-ban »az kis küküld mentébe[n]« szerzett bibliai historia kiadásait l. Szabó K. Régi m. k. I. 319. és 323. sz. a.

20. 146^a—154^b : AZ DAVÏD KÏRALNAK HÏSTORIÁIA | Urias[na]k feleségevel volo vetkerül, mikeppen David Uriást az hadba[n] loab ál | tal Rába várafának viváfakor meg ötlette, az után Bethabét feleségül el vette, | Nathan Propheta[na]k meg feddésérül : e mellet szép intéfekkel moftanaba[n] fzöröztek. | Ad nota[m]: Mostan valo údőben. Vel ad Crammeru[így!] Thomæ Hist : Kezdete: drága dolgot mondanék hogy ha meg halgatnátok. Decsi Gáspárnak ezen 1579-ben írt műve kiadásait l. Szabó RMK. I. 264. 357. 358. sz. a.

21. 154^b—160^b : AZ ERÏS SAMSONRUL VA | lo historia : mit chelekődöt az Isten ú általa az Philisteusokon : az Izrael népet mint szabadította meg : az ellenség kezébül : és mikeppen Samfom | husz esztedeig itéle Izraelt : es végre mint chalatkozot meg egy afzoný állatul. || [155^a :] HÏSTORIÁ PULCHRA. | sok erös vitezek voltak ez világban, | . . Kákonyi Péter e művét kiadta Szilády RMKT. II. 289—301. 1.

22. 160^b—173^a : AZ NAGY SZENT TOBÏ | ásnak világban valo életirül, változo szöröncséierül, Istennek | rola gondviselésérül, fiának kis Tobiásnak házafágarul, testomentomáru, és halálokrul valo historia követkőzik. || [161^a :] meg mondom az nagy Tobias[na]k

életét, | . . . Munkácsi János munkájának egyetlen ismeretes kiadását (csonkán) l. Szabó RMK. I. 1618. sz. a.

23. 173^a—173^b: Cantio Pulchra. Ad notam. Dicserd az I[ste]nt mosta[n]. | látod mely rövid mulando ez világ, | . . . kiadta Erdélyi P. EPhK. 1888. 165—166. l.

24. 174^a—180^b: AZ ÎFFÛU TOBÎASNAK HÎS | toriáia, az Raphael Angyallal volo utra eredéferül, és az által az | nagy haltul valo meg szabaduláfárul, végre az Angyal intésébül úné | ki házafságáru, és az Raguel léányának el vételérül, melynek hét Ura | ötletetöt meg az ördögötül, és attul mint menekődöt meg az iffiu Tobias, | az Angyálnak tanítása által, végre vízfha térésérül az ű vén Attyához | feleségevel edgyetemben. Ex Capite Tobiaë 5. et ceteris. | minden embert erre szívem szörint kérök, | . . . A végén ez áll: »Debreceben nyomtattatott ki Csaktornyai Iános | által, ez historia. Anno Dni 1597.« | Mint Nagy S. (id. h.) megjegyzi, ezzel a használt ismeretlen kiadás emlékét őrizte meg. Kiadta Dézsi András e művét Szilády Á. RMKT. V. 58—70. l.

25. 181^a—184^b: HÎSTORIA AZ MACHA | baeusokru, lrt második könyvbül szöröztetöt versökben | Cegledi Nyri János által, az Kevi Anyafzent egy[ház]nak | Lólki Pásztorá által. Ad Nota[m]. Régý nagy údöbe[n] vala Afsyriaba[n]. | Kezd. gyakor emléközet vagyon az szent írásban, | . . . Czeglédi Nyiri János, ill. a versfök szerint Gyöke Ferencz e művéröl l. Szabó: RMK. I. 326. sz.

26. 185^a—200^a: AZ SZENT PAL APOSTALNAK | eletérül, és haláláru való szép historia az sz: írásbul verlekben szereztetet. | llosvay Peter Deak által. | [S]okat szoltam immár¹ szent írásbul, | . . . kiadta Szilády: RMKT. IV. 173—207. l.

200^b—201^b. üresen hagyott levelekre egy német levélfogalmazás, Uy Esztendő napjára vallo hálaadás, és könyörgés kezdete, egy magyar levél záradéka, mint probatio calami van beírva 1716. máj. 26-ról Légrádi Horvát Jánostól.

27. 202^a—208^b: AZ KÔRÔZTÔLÔ SZ: ÎANOSNAK FO | gantatásáru, születésérül, hivatalyáru, hűségérül, tudományáru, fogá | sáru, és haláláru való szép historia. | iöy segétségül Ura[m] Istenem illy nagy szűksége[m]ben, . . . Varsoczi István e munkáját, melyet az utolsó strófa szerint 1635-ben »Szent Gergel Sovány hetiben« Kozárban szerzett, kiadta Nagy S. EPhK. 1885. évf. 172—181. l.

28. 209^a—219^a: ÎOSEPH HÎSTORIÎAÎA. | iosephnek meg mondom az ű Cronikáját: | . . . Nagy Bánkai Mátyás [itt az utolsó versszakban: »Banczai Matthyás van] művét kiadta Szilády: RMKT. IV. 5—26. l.

29. 219^a. Véttköztem Ur I[ste]n én te ellenöd, . . . | 5 versszakból álló költemény. Kiadta Erdélyi P. id. h. 1888. 166—167. l. 219^b: üres.

30. 220^a—231^b: AZ VOLTER KÎRALÎ HAZAS | ságáru valo igen szép Historia, Az Francisco Enek notáiára. | egy Cronikát mondok

¹ Igy, Sziládynál: immár néktök.

kérlek halgafsátok, ... Istvánfi Pál ismeretes művét l. Szilády : RMKT. II. 27—52. l.

31. 231^b—236^b: SZIGET VESZESERŰL | való Historia. Ad Nota[m] Arpad vala fő az Kapitányságba[n]. | A névtelen szerző az utolsó versszak szerint 1566-ban írta művét. Utána ez áll : »Perfeci hanc historiam. Anno 1679 Die 20 Decembris. | ego Michaël Déák. Tulipános initialéval. Nyomatott töredékét l. Szabó RMK. I. 370. sz. Töredéke megvan a Lugossy-codexben is; teljesen csak itt maradt fenn. Kiadta Szilády : RMKT. VII. k. 300—311. l.

32. 237^a—240^a : BUDA VESZESERŰL | és Török Bálint fogásáruul valo historia. | siralom adaték fok rőndbéli népnek, | Tinódi ezen historiás énekét l. Sziládynál RMKT. III. 270—6. l.

33. 240^b—242^b : BOCZKAI ISTVANNAK | quondam Magyar és Erdély orlzágnak Fejedelmének izomoru | haláláruul valo Izép ének. Nota : oly buval bánattal. | mély álomba[n] merült, ... Sepsi Laczkó Máté is felvette krónikájába s először itt jelent meg : Erdélyi Tört. Adatok. Szerk. Mikó I. III. köt. (1858.) 104—108. l. Nagy Sándor kiadatlan- nak jelezte. Másodszor kiadta Erdélyi P. (EPHK. 1888.) 61—64. l.

34. 243^a—250^a : VILAG KEZDETITVL LŐT | Dolgokrol¹ | Foeldet menyet | melly nap Isten helhete, .. Dézsi András e művét l. Szilády RMKT. V. 7—20. l.

35. 250^a—256^a : AZ SIDO ES MAGYAR NE | MZETRŰL mikeppen az ur iften Ifralnek [így] nepet Æ | giptumbul Es hasonlo keppen az Magya | rokat Scithiabel ki hoza. | Ierfze emlekezzünk az őrk Iftennek csudálatos | nagy hatalmátságáruol, .. Farkas András e művét l. Szilády : RMKT. II. 13—24. l.

36. 256^a—260^b : AZ ISTENNEC IRGALMASSA | garul es ez világnak háládatlansagarul. | Szannyad Ur I[ste]n az te népednek illen nagy romlasat ||.. Szkhárosi Horvát András e művét l. Szilády : RMKT. II. 199—207. l. A szereztetés helyét megnevező szavakkal (»Tallyán ezt«) szakad meg s így belőle csak az utolsó sor hiányzik.

Itt egy vagy több levél hiányzik a kéziratból.

37. 261^a—266^a : »Szantalan sok ioval az nagy Ur I[ste]n«, szavakkal kezdődik, mely Nagy Tolnai György *Az szent Jóbról* írt művének 5-ik versszaka; hiányzik tehát belőle 1—17. verssor. L. Szilády : RMKT. IV. 57—68. l.

38. 266^a—268^a : BATORITAS HALAL ELLEN. im hol vagyok edes uram Istenem, .. Szepetneki János ezen énekét l. Szilády : RMKT. VI. 193—196. l., a 366. lapon e codexet is említi.

39. 268^a—268^b : AZ ALHATATLAN VILAGRUL. | [Mihály deák jegyzete : Ad Nota[m]. Hogy Jerusal.] mikor meg gondolom ez világ dolgát | Nagy S. említi, hogy megvan Bornemisza Enekeskönyvének CCXLVIII^a—CCXLIX^a levelein. Itt csak a 11 első strófája a 12-ik e soráig : »mert űk ebben néked nem Hatz[alhatnac]« van meg, hiányzik tehát végül 11 versszak. Így itt két vagy több levél hiányzik.

¹ Javítva rul-ból.

40. 269^a—273^a: »[fényes]becké leszünk, mint az Istennek szep szent Angyali | igaz ollyac leszünc,.. szavakkal kezdődik. Az utolsó versszak szerint Bornemisza Petőr a szerzője s mint már Nagy Sándor észrevetete, Énekeskönyvének CCXX^a—CCXXV^a levelein is közölte. »ISTEN VAROSAROL, AZ MENY- | orfzagrol valo Enecczímmeel. Itt az 1—39. strófa s a 40-ik eleje hiányzik. Újabb kiadása RMKT. VII. köt. 249—260. l.

273^b—274^a üres.

41. 277^b—277^a: FABULA. | Egy Rokárul, Farkasrul és Orosz-lanyrul kezd. »Egy Farkas igen éh lévén, erővel el vén egy ludat az Rokatul,..

277^b—278^a: Egy Porrul Farkasrul Rokárul és egy Saitrul. Kezd. Egy Szánto embör méne ki az mezőre szántany, .. Mindkét mese másolat Heltai gyűjteményéből; az előbbi a LXX., a másik a XCVII. fabula (Imre L. kiadásában 160—166., 231—234. l.) némi, különösen a másoló tájnyelvi sajátosságait visszatükröztető módosításokkal.

279^a: üres.

279^b: Mihály deák feljegyzése az Inkei Jánosnál volt 198 r. forinton való osztzkodásról. Mivel a másoló származására, életviszonyaira nézve továbbkutatásra némi útbaigazítást nyújt, álljon itt egész terjedelmében:

Az minemű 200 R. f. forint volt Inkej Ianosnál kettő hiján: aztot föl vottük Dornyai halász Mihállal: Király Iork fiával. Legradi Atádi Istvannál: En Mihály Déák: az mely 200 R. f. bul kettő hija volt. abbul kettő hiján 40 R. f.: ki völt az maga asztalánál az maga taradságara. Melyben Apát Uram Legradi: Rreségi Adam: Zajgar Istvan, es Görög Miho, ottan akkor jelen voltanak hogy ki vötte. En azon pénzt hozzám vévén pöcsét alat, es ezen penzöket En nalam Mihály Déáknál magunk között el osztottuk: Virgyei Szennyán Fejér Istok vaj felét el vitte hogy töb tárfáival osztozik véle. Enis Mihály Déák. Atádi István, mögint Dörnyei Király Isok, es halász Mihál föl vottünk ányit mint Szennyán, de mögint esztöt két felé osztottunk [Király Istókkal], mert en Mihály Déák Itadival [igy] felének felét vöttük föl, mi mögint ezön nyögyed részt Atadival két felé osztottuk, es az minemű nyereségünk volt: az károk elöt az förtésökön, annak nyereféjét is Atadival két felé osztottuk, az ő pénzi volt töb benne hogy fem enyim Mihály Déáké, eztöt praetendálta rajtam, hogy ennekem nem köllött volna annyit nyereséget föl osztatni mint ő néki: mind azokban is meg igazottunk egy más közöt: mivel hogy én az károk után foközr jártam Groff Bottyanyihoz, zaborgyoni Eö Excellentiajához, es fzélel minden felé dologba az magam lován es költségén Atadi nélkül, holot ő is ugy tartozot volna fáradni, mint en, nem fáradot föm köllöt annyit, ezökrül fzamot vetottunk egy más közöt, azon nyereséget melliet vöttem tüle, az en fok fárad-ságomat meg számlalván ki tölt nála.

Megjegyezzük, hogy az írás karaktere nagyon elüt Mihály deák kezeírásától, úgyhogy vagy mást kell írójának tartanunk, vagy Mihály deák agg korába kell tennünk, mikor már vagy kedve nem volt oly figyelmet fordítani az írásra, mint az énekek másolásakor, vagy talán keze és látása meggyengült. Leginkább D írásával egyez.

280^a. Lóorvosságjegyzék. *Hogy az te lovad mindenkor vidam legyen.* XVIII. századi kézírása.

280^b: Exemplum de Deo. | Christus Urunk hafomlitatik az Madárhoz, kit az tűzben irtak; es róla ezt mondgyák: | Hæc perit

et vivat, fed tamen ante creat. | Ez el vész hogy élyen, és magát uijonnan terőmti. (Fénix madár) | Dicit Christus. | Similis factus fum Pellicano folitudinis. | Hafonlatosfá lőttem az pusztán való Puplicánhoz. ki az ú maga teltét, fzivét, | és vérét megh | zaggattyá fiainak éltetéféjért.

280^b : Anno 401 bé fzálla Magyar nép Pannoniában és Atila volt első Királyok | ez volt penig Bendeguznak fia és az nagy Nimrot[na]k unokája. Ezután Sz. István Király volt. ez után Sz. Imre Herczeg. utanna Sz. Laszlo. utanna Béla.

Az Magyarok penig fzarmoztnak két jeles férfiakul. egyiknek neve vala Hunor. 2-diknak nagy Magor és ettül nevezettunk az Magortul Magyaroknak. es Hunortul Hunus[na]k. es ezektül az Magyarok fzarmoztnak. es bé jöttek Magyar Országban, kit neveznek bő Pannoniának, mert im az kernyernek [így] Déákul panis neve, az panisrul híják jo Magyar Orzágnak : az az bőv Pannoniának [Lehuzva utána : az bőv] az az bőv kõnyeres Orzágnak : Nevezik vala tejel mézzel folyo Kóvér földnek : Mert bovelkodik arannyal ezüstel, onnal, vassal, ércsel, jo borokkal. es jo Öreg barmokkal. Erdej vad állatokkal, és minden madarakkal, minden féle jó halakkal.

Itt megszakad a szöveg, melyet sem Székely István, sem Heltai, sem Pető krónikájában nem találtunk. Valószínűen valamely 17. századi naptár mellé csatolt krónikából van kiírva, vagy latinból fordítva. Ez az etymologia különben eléggé ismeretes.

42. 281^a—282^b : Hystoria [így] Divi Stephani | zent Istvan[na]k halálát jelentem,.. A versfőkből »Szent Gratianus« jó ki. Szerző Erdéli Máté. Kiadta Nagy Sándor EPhK. 1884. (IX.) 162—167. 1. és Szilády RMKT. VII. k. 10—13. 1.

282^b : Probatio calami, magyar levél befejezése : Anno 1775. die 20 Februarii stb.

43. 283^a —286^b : A Szent irasbul vetetett Kerdések. | Job. Capti. 21.

283a : Talald el motsoda [így] ez. Mi lehet magafsabb az égnél, mellyeb az pokolnal, hofsab az földnél, fselelsebb az tengernél. Felelet : Az Isten[ne]k dicsőséges uralkodafa[na]k nincsen vege. se[m] határa fem penigh sülle Jesus Sirach : Cap : 25. Találd megh micsoda ez vilagon az legutalatosb. Felelet : három dologh ; Az fzegény kevély, gazdag hazug, és vén parálfzna. Micsoda fzeb az Isten élőt. Felelet : Az attyafiaknak égyenésegek, az mi felebáratunknak fzereteti, es az, mikoron az hazafsok jo alkusnak egymáfsal. Prov : 30. versf. 25. Talald : micsoda megh elégethetetlen ? Felelet : Negy dologh ; az pokol, az afsfsony ember méhe, az melly bé rekesztetet : az föld mely vizzel megh nem elegendik ; es az tűz melly nem mondgya elég. Találd megh micsoda ez ; Nem nagyob az egégnél, és négy ló ne[m] vonhattya azt fel egy hegyre. Felelet : egy gombologh fonál, mert tsak az fónál mégyen utanna és az gombolagh hátra máfz. Találd megh : Mely országban nem terem fa és fü, tetet sem vifel és éltet, mind az által minden[ne]k megh adgya hafomlatofságát. Felelet : Az Tükör minden dolgoknak megh adgya az ő abrázattyát.

283^b : Az Istenrül. Kérdés. Míe nincs Isten[ne]k . . . stb. Ez és a következő részek [284^a : Az Szentekrül. 284^b : Az vizekrül . . . Az fz . . . rul. 285^a . . . Az allatokrul. 285^b : Az egrül . . . Az emberrül. 286^b : Az bótürül. A lap végén : Finis harum rerum] megvannak a »Mefes könyvecske. | MELY VYIONNAN | MEGEKESITETET RÖVID ER- | telmes Kérdésekkel és Felele- | tekkal. | *Mostan* | Német-

ből Magyarra fordítatt. | [Vignetta egyes vonalkeretben: egy koronás király pálczát tartva kezében, egy parasztra mutató emberrel és két sáskával] | Lócseñ, | — | Nyomtatattot 1629 eftendőbe || (4°. A—G³.^b.) cz. nyomtatványban, melynek egyetlen csonka példánya a M. Tud. Akademia könyvtárában van.

Ezek szerint a kézirat 43 darabjából a legtöbb (19) a bibliai epika körébe tartozik, 9 vallásos ének, 4 oktató-feddő ének, 3 magyar historiás, 1 világhistóriás ének, 1 egyháztörténeti elbeszélő költemény (Spira Ferencz) 1 széphistória, 4 vegyes prózai mű (eredeti és fordítás) és 1 latin verses oktatóköltemény töredéke.

A Mihály deák codexének legnevezetesebb prózai darabja a *Mikházy Szécsi János Rettenetes dolga*, a különben is szegényes magyar visio-irodalomnak sok másolatban elterjedt s népszerűvé vált képviselője. Tudomásunk szerint eddig ez a legrégebb másolat. Az elbeszélés szerint az esemény 1645-ben történt Fogarason, sőt maga Rákóczy György,¹ az »erdéli vajda«, nyolczadmagával jelen volt, mikor a tetszhalottat el akarták temetni és így tanúja volt felébredésének is. A visio két részből áll, *pokoli és mennyei utazásból* s később nevezetes változáson ment keresztül. Ez az első szerkezet (pl. Szent Vid kalauzolása) katolikus eredetre vall, de később protestáns visióvá alakítják át. A »mennyei látás«-t elhagyja s a pokolban »ijás-fijas« ablak nélküli apró házakba a jezsuitákat is elhelyezi, a kik ott ültek a setétségben s Szécsi Jánostól izenetet küldtek föl a másvilágra. Ezzel szemben újabb fejlődési fok a *Gál József kecskeméti gulyás látása* (1740), melynek keretébe katechismus és katolikus-protestáns polemia van beillesztve. A műveltség terjedésével az ilyen emlékek mindinkább pusztulnak s mivel ezek nemcsak művelődéstörténeti, hanem folklorisztikai és nyelvészeti szempontból is tanulságosak, érdemes volna őket összegyűjteni. A Mikházi Szécsi János látását a Mihály deák-codex közelkorú másolata szerint betűhíven itt közöljük.

Szécsi János[na]k mutatot rettenetes dolog 1645 Esztendőben: Az hitelenek[nek] pokolba[n] való iszonyu gyótrelmókrúl és hintétfekrúl: ^a mely minden Istenfélő emberek[ne]k rettenetes, és minden bűnbe[n] heverők[ne]k félelmes, és poenitentia tartásra oktato intes: Mind azon által kétségbe[n] lenki bűneiert ne efsék: mert K[ris]tus Izavai ezek: élek én I[ste]n, ne[m] akaro[m] az bűnös[ne]k halálát, hane[m] hogy meg térjen és ellyen.

Egy bűnös Lelek[ne]k látáfa.

Elsőbe[n] el jűve én hozza[m] egy fejr galamb, és monda: te az hatalmas I[ste]n[ne]k föllötte igen nagy bűnös fia vagy. Felelek én ara: ugy vagyon, Izabad Eő Főlsége en vele[m]. Azon közbe[n] előlem el enyélzék, én pedig mindgyárt el ajulék, és annak utánna oly nagy betegségbe[n] volta[m] fél efsztendeig, hogy fem lábamat, fem kezemet, ne[m] birta[m] föl, melyre osztan fok képpen fogádást tette[m] az Ur I[ste]nnek, kik közül ez lón leg foganatosfab, hogy mikor eltölt volna fél efsztendeje en nyomoruságom[na]k, hogy tsak az Ur I[ste]n gyogitson meg azon nyavalából, az én förtelmes undok bűneimből

¹ A többi másolatokban helyesen Rákóczi György neve szerepel, kétségtelen, hogy a Rákóczi *Zsigmond* név csak tollhibának tekinthető.

² Tollhiba: *büntetés* helyett.

ki térők, es mihezt az én ízivembe[n] ezt meg gondolá[m] beteg ágyambul mindgyárt föl ugrá[m] és olyanná levek mint ha Ízász éftzendeigh valo egéfében lettem volna. ||

De mind az által meg ne[m] emléközem, az én Istenem[ne]k töt foga dálimrul, sem az én meg gyógyuláfim[na]k napjárul, hane[m] az nap kétízer parásználkodtam.

Es ismét egy fejér galamb el jüve, en előmbe[n], es monda énnéke[m]: hol vagyon az te Istened[ne]k töt fogadáfod, melyre tsak veszteglyék. Monda ismet az Angyal, bizzál az te terömtö Istenedbe[n], mert noha fogadásodat meg ízgedt: de mégis az hatalmas Í[ste]n ne[m] akarja kárhozatodat, hane[m] azt akarja hogy meg esmérjed ötet ki légyen, és az ű röttenetes vérös oftorát mi légyen.

Mondék néki: kénfzörítlek tégedet az élő Í[ste]nnek nevére, hogy megh mondgyad ha te Í[ste]n[ne]k Angyala vagy, avagy peniglen kéfirten vagy én rajtam; felele es monda, mind meg bizonyitom hogy Í[ste]nnek Angyala vagyok, és az mely házba[n] az Urak votsorához kéízültek, és az afztalt is meg terítették vala; az fejér galamb egy Angyallá tünék edgyik Ízányával az agyak ízögeletit, az máfikkal, az másik kat [így] érvén az háznan, és monda néke[m]: Látod è hogy Istennek Angyalla vagyok, bizony mondom tenéked, hogy menybül Ízálotta[m] le hozzád de el hadlak tégedet, híted penig erős légyen tenéked és el tünék előlem. És mindgyarást én reá[m] egy nagy álom érközék, es ugy el || aluvá[m] hogy harmad napigh én benne[m] lelket ne[m] érzettek vala, de az harmad napon hétízer hallottak Ízozatot tülem, és az mely koporfoba[n] Ízegeszek volt olyankor ki vettek, és az ház földén el nyuitoztattak. De mihezt azon helylön föl ébredék, hátt nagy sűtéflég vagyon az Palotaba[n] és el jüve egy nagy fekete orru verös-vermös nagy Ízözü, bűdös Ízáju egy arasz fogu, hafétot fűvegü legény, és monda néke[m]. Kéízfen vagyé társ, és en mondék néki: az mitt én felöle[m] elvégezet az Í[ste]n, en abba[n] hátra álló ne[m] vagyok, meg ragada engemet, és kérdé[m] hová víízen; monda hogy Pokolba[n]: kérdém hogy miért víízen Pokolba[n], es monda: hogy az nagy Ur akarattya, hogy láísa[m] az ű Orízágát minémü, azon közbe[n] mindgyárt el ajulék, és égyízőr tekénté[m], hát egy nagy fekete keröngö lyukkon gradits módon víízen alá.

Kérdém tüle ki vagy te? Monda hogy ő volna az Luciper Komornyikja; és hogy azon az lyukkon alá jutánk, az után ismét — egy nagy temerdök vízen vin által midön által mentünk volna egy nagy temerdek Ízötétséget érenk; onnéd ismét előb mőnénk, egy nagy temerdek tüzzele valo lángadozo vas kapuhoz jutánk, előtte meg álván, ot egy kis világotskát látánk; az kapura penig ez vala || föl metsve: Tűz Ördogh, Tűz ember, Tűz álló, Tűz béka, Tűz kígyo, Tűz Skorpio, és minden ízzonyu undok fortelmes állatok.

Es mindgyarást hallék fogh csikorgatást, és nagy átkozodást, és föl nyíllék az kapu előtünk, és bé mőnénk rajta, te hátt egynihány Ízász ördögök vannak az ajton. Az után ismét három kapukon mőnénk bé ollyan[na] utalatoísakkon, és az Ördög Ízájából az láng ki jövén ugy bögnek vala réánk, és ugy csapják vala bé utánnunk az nagy röttenetes vas kaput, hogy ugy tetsig vala, mint ha az ég, és az föld öszve romlot volna, ezen én holt elevenyen levék, azonnal mindgyarást vin elejbe[n] Luciper[ne]k, és meg réasztván azt; monda az Komornyik[na]k: Eze az íffju? ez monda az Komornyik; ez.

En tekinté[m] hátt Luciper asztalánál ű[ne]k az nagy Urak, Királyok, Császárok véle rőndel űlnek vala, az asztalon penig nékik ételek vala: Tűz, kígyo, tűz béka, vas lepény, kü könyér, és vérbül csinályít fűszölög bűdös étek. Vala az Császárok, Királyok es Urak hátok megöt egy Ördög, mindeniknek, és az mellyik ne[m] élzik ugy íuittják vala az korbatsal az ördögök, hogy tetetül fogvan talpig ketté hafad vala, || és mégis enniek kel vala, és az Luciper[ne]k egy íngni 12 fogak vala[na]k, maga penig vérös posgás, arcsul mind tiszta tűz vala, és az Ízájában még annal is hóízfzabak valának fogaj.

Es az Komornyikot rivasztvan, monda: vid el had láísa földemet, és egy kevelsé távul vin az afztaltul, láték egy tűz kemencsét, benneis tűz égh vala, és vetének egy embert belé, és ugy el égeték hogy tsak annyivá len, mint az öklöm, és ki vővék belöle, és egy kis fekete vízel meg móísaék, és ismét olyanná

lön, mint az előt vala. Es meg átkozá előfzör az I[ste]nt, annak utánna Mennyet, földet, és az Tengert, és mind az egész Mennybélieket. Kérdém az Komornyikot miannak az oka? monda ez az ember úgy mond igen főszvény volt, életébe[n] Izegény őszvegyeken, árvakon ne[m] könyörült, sem atya fiain; az nagy Urhoz sem tért meg, hane[m] az ű gazdagságába[n] bizta el magát, ez Világnak Izoigált ne[m] az I[ste]nnek, már it Pokolba[n] ez léfzen kinnya őróckén.

Az I[ste]nnek könyörge[n]y kezdék és meg tilták, hogy az I[ste]n[ne]k nevét; Istennek ne mondaná[m], hane[m] nagy Ur[na]k, mert az tűzbe[n] vetné[ne]k;

Onned előb mőnék és látá[m] hogy az embert tűzes lanciaokkal meg kötözték vala, kerdem mi annak az oka? Monda az Komornyik: ez minden féle bárátyát meg őlte vala, es atya fiát meg utálta, || kergette, rágalmazta nyelvvel: azért elfset Pokolban mindig Izagattyák az Őrdögök, ismét őfzve csinyályák; ismét el Izagattyák, kinek vége ne[m] léfzen Ioha.

Az Komornyik enge[m] őlebe[n] hordoza, mert ha le tet volna mindgyárast meg égte[m] volna, mert vagy fejem főli vagy talpa[m] alá nézte[m], de mindenűt tűz láng volt; Onned előb mőnék laték egy tűz ágyat, mely ágy tűzes kalzával, és tűzes berétvával vala rakva, és egy embert nagy átkozodással belé fektetének, és olyanná metélék, mint egy iz: ismét őfzve csinyályák az Őrdögök, az mint az előt volt. Kérdém mi annak az oka? monda az Komornyik, hogy ez őldöklő és vér Izojuhozo ember volt éltében, azért mind őrócken ez léfzen kinnya Pokolban.

Ismét előb mőnék, látá[m], hogy egy ember[ne]k rakva vala tűzes férgekkel az Izája, és az Izáján kis bé mégyen vala, kerdem mi az oka? moda [igy]: ez az ember az más Világon Izitkozodo, átkozodo ember volt, az lelkevel éltebe[n] Izitkozodot, átkozodot, és léfzen azért jutalma őróckén.

Onned előb mőnék [igy] egy kevelsé, látá[m] hogy egy ember[ne]k az nyelvét az nyakán valo firtján vonyák vala ki, és aprora metélék vala; Kérdém [m] mi az oka? monda az Komornyik, ez éltében hamis törvény Tévo volt, hamis itéletet töt, Izoigyényeket rontot, és az törvént || hamifásá, az hamifáságot igazra forditván, azért ez léfze[n] jutalma őrócke[n].

Onned előb mőnék lata[m] hogy embert tűzes Izekérbé űltettek vala, tűzes őrdögök valá[na]k környűlötte, és tűzes fogakkal Izagattyák vala az ember[ne]k testét, ugy hogy végre lemmi ép nem marat vala benne, és ismét őfzve tsinyályak vala az őrdögök az testét, mint az előt volt, ismét ujobban kezdik vala az Izagatást, kerdem mi volna az oka? monda: az Usorás volt éltebe[n], az Izoigyényeken Usorát vöt, azért kinnya ez léfzen Pokolban.

Ismét előb mőnék, látá[m] hogy egy tűzes Izekérbe[n] emberek űlnek, kárttyát kocszkát jádtsnak vala, kerdem okat mi volna? monda az Komornyik, hogy azok életekbe[n] azal töltöttek el az napokat, azért ez léfzen jutalmok őrócken.

Onned előb mőnék látam hogy egy emberre tűzes mentét attak vala, és tűz Iúvegöt az fejébe[n], azon képpen az Afzizony állatra adtak Csifra őltözeteket, és ugy igazgattyák vala raitok az őrdögök, ugrándozván környűlöttök, nagy hahotával csufollyák vala. Kérdém mi volna az oka? monda az Komornyik: ezek életekbe[n] kevények Csiffrák és Izoigyények[ne]k csufoloi volta[ana]k; azért ez léfze[n] jutalmok őróckén.

Ismét mőnék, látam hogy egy ember[ne]k az nyelvét, az küldökére vonyák ki, tűzes fogokkal, kerde[m] mi az oka? monda: ez életében el ki vonta torka föl verve az másét, azért ez léfzen jutalma őróckén. ||

Onned előb mőnék látá[m] az emberek tűz küvekkal, tűz hōgyet hajjal[na]k, de Ioha által ne[m] hajgálhattyk vala, Kérdém mi az oka? Monda az Komornyik: ezek naprul napra vitották vala bűnöket, nem tértek ki belőle, azért ez léfzen büntetések.

Ismét előb monénk, [igy] látá[m] hogy emberek tűz almát rág[na]k vala vérrel előgyitöttet, kerdem mi az oka? monda az Komornyik: ezek Tolvajsággal, ember őldökléssel végezték el életeket, azért ez jutalmok.

Onned előb mőnék, látá[m] hogy az emberek tűz kemetsébűl tūzet kabdosnak vala, kerdem az okát: monda az Komornyik: ezek kabdosással es hamissággal költették el az más Világon életeket: azért jutalmok ez léfzen őrócken.

Onned előb mőnének, látá[m] hogy az emberek[ne]k ízájokbul tűz és vőrőst tajtékok fornak vala ki. Kérdem mi az oka: monda az Komornyik: ezek az igaz embereket nyomorgatták, árvákat, özvegyeket, uton járokat meg nyomorgatták: azért ez léfzen büntetések öröcke.

Onned előb mőnének egy igen nagy Tohoz, ki ez Vilag[na]k nagyob refin látsik vala, és az víz fekete vala, és engőmet annak közepibe[n] egy ízör ízára ültetének és ot engemet meg kérdének: és ot tőtte[m] fogadást az élő I[ste]nnek, mellet halálommal is bé tellyesítők: Es hogy ki vőnnek engemet onnét, látá[m] hogy az Tonak egész ízélin emberek jajgatnak vala tűzbe[n] ugy égný, és egy Vas kalánnal ízák vala az bűdős too vizet, de loha eleget ne[m] íhat[na]k vala. Kérde[m] mi az oka? Monda az Komornyik: ezek életeket rélzégségbe[n], tobzodásba[n] tőltőttek el, || azért nékiőkis ez véghetetlen kinnyok és jutalmok léfze[n] öröckén.

Onned előb mőnének latta[m] hogy az ördögök az Afízony allatok[nak] az ízömére[m] testeket tűzes valsakkal ízitogattyák vala: es tűzes rudakat vonyogat[na]k vala az ördögök rajta. Kérde[m] mi az oka? monda az Komornyik. Ezek parázna[lg]ba[n] tőltőtték el életöket, azért ez léfze[n] jutalmok mind öröcken.

Ismét előb mőnének, és mőnének egy főtét barlangba[n], ki teli vala arannyal, monda az ördög. Végy benne, én ne[m] vévek. Monda az Komornyik: jo ízörőncsed hogy nem véll: mert ha vőtél volna: az mind tűz volt és mindgyárt meg égtől¹ volna.

Annak utánna vinek² egy főtét piatsra, és mind egy ködből támádot egy kis világotksa, de az is az ördög által vala, tekénténk hátra, hátt az Luciper[ne]k fő piatsa, es mind kigyot, békát, kü könyeret, vas lepént arulnak vala rajta.

Onné előb mőnének mijs homályos piacsra, és lata[m] hol katona, hajdu, és vér ízopok mind ott vannak, mind tűz, láng átok vala: es ugy vagdal [így] vagdalkoz[na]k vala, azt mondgyák vala; Ördög velünk nagy útközetet ízömben mőnetelt tésznek vala, és ha valamellyik az máfikát lé vágja vala: azt az ördögök mindgyárt föl támasztyák vala.

Az utá[n] ismét minket főtét piacsra vífznek vala, ot mind Török, Tatár, Olasz, Sipos, Dorombos Csigány vala, és ot kinlod[na]k vala.

Harmad Piatsra vive[ne]k, és ot az ördögökkel minden féle nemzetség, egy mas ellen viaskod[na]k vala, mely Luciper[ne]k fő lako Várolsa vala: Ellen penig, hogy az ördögök tűzes Talitskákba[n], tűzzel edgyút égvén, és orditván kinlodnak vala. ||

Annak utánna mőnének: az Urak Csáfzarok és Királyok ízekerihöz de ízinte[n] ott is ugy vannak rőndbe[n] mint ízintén ezen az mi Várafunkkon az Méhízár ízékők.

Annak utánna lata[m] hogy egy kis vékony közön, egy ige[n] köszkönyön, az ördögök Pokolba[n] ítráfára mennek vala: kik az előttőkjárot Paternek híják vala.

Bizonyára el hidgye minden ember hogy ízinte[n] ugy vagyon az ördögök[ne]k dolgok, mikor ítráfára mőnnek, mint az io Katonák[na]k, az kik vítéz-ílégek által horják az Török fejeket, ízinte[n] ugy horják az ördögök Pokolba[n] az nékiők adot lelköket: és ugy lefelkődnek az gonosz tévő emberek után.

Ezeknél ögyéb utálatofsab dolgait is írhatná[m] az Pokolnak, de eddig légyön elég: mert hogy mind meg ne[m] írom azokat az miket láttam: egyik oka az: hogy az emberek ugyan el ajulná[na]k, és el efnének.

Másik oka ez: hogy ízámát fem tudom meg mondani; avagy penig írnya, bár tsak az meg írásra is nagy lok napokat ízámlálnék.

Az Pokol penig kénkőves, füstös, bűdős, főtét, naptalan, feneketlen, égő tűz, mind hohérokka[ll] meg rakatot, és rőttenetes, ízántalan tűzzel meg kélzéttöt, fenekete[n] Tömölcs, kitül az I[ste]n: mindeneket, minket is, még az Poganyokatis oltalmazza.

¹ Jav. előbb *égetel* állott így.

² Későbbi v. egykorú, de más kéz felibe írta [vi]ve engemet.

Annak utánna elejbe[n] vinek Luciper[ne]k: és monda énnéke[m]. Te bűdös dög meg érdömlénéd ha nyakkal bé vettetének amaz égő kemöncsébe[n]; de mint hogy az nagy Ur ne[m] engette meg, eregy möny ki innét: de meg lásd hogy foha többé kemöntsébe[n]¹ ne akagy, mert többé ki ne[m] mégy. ||

Es az Luciper nagyot ívölte, és az Pokolba[n] hol mönný ördögök valanak, külömb külömb féle keppe[n] rut undogságos keppe[n] mind fivalkodának; ugy annyira, hogy el hallék, [*szájokbul raita[m] rijat jöt utálatos betegségeknek miatta*]² és föl nyillék³ az vas kapu⁴ mi elöttünk, de mihent ki jüvénk rajta meg ugy bé csapák utánnunk: hogy ugy tetség mint ha az ég es az föld özve romlot volna. Es hogy ki jutánk rajta az fekete mezőre. Monda az Komornyik énnéke[m], [maragy]⁵ el itt, mert nincs költésé[m] hogy tovább vigyelek, hane[m] vízha térök, de az mitt tuled izenek az embereknék meg mondgyad: Akar Ur légyen, akár Király légyen, akár Császár, mert ha el titkolod, s az után ide hozzatattol, foha ki möneteled ne[m] lézen.

Es annak utánna föl ébredék, hátt el hagyod engemet az Sátán[na]k fzolgája, hátt az én fziwe[m] igen boldog, hátt az én fzivem[ne]k boldog fzsorsa után jüttek az Afzszony állatok én hozzá[m], de en fe[m] ne[m] fzolhatta[m], fe[m] ne[m] csudálkozhatta[m], annak utánna én tüle[m] el mentenek, és estve az házba[n] holt elevenyön bocsattak, az földön el nujtoztatván.⁶

Vége az Pokolbéli látás[na]k. I[m]már követték az mennyei látás.

Immár két étfzakaja és napja elmúlt volna az gonosz helyön valo járafom[na]k. Estve ismét el jöve egy fejeér haju fzakallu vén ember, és kerde[m] az nevét ki volna? és monda neke[m]: hogy fz: Vid, és monda én néke[m], no jo fia[m] mit láttal? és mondek neki: oly dolgokat látta[m] hogy még most is holt elevenyön vagyok beleje, és engemet nagy röttenetes mönydörgő feddő befzeddel meg dorgalla; es monda. No jo fia[m] i[m]már az hatalmas I[ste]n fokkal föz és hatalmasab dolgokat ád meg látnod, az mellyet az emberek || nekis megh béfzélhets.

Annak utánna engemet az koporsoba[n] is bé fzegeztek volt, egykor tekinte[m] hát egy nagy fejeér lovon ülök, és mellöttem egy felöl, egy fejeér Angyal áll vala, mas felöl ismet az fz. Vid, tehát engemet oly ige föl visznek vala, hogy ez rosz csalárd világ tsak ollyannak tetsig vala, mint egy kerék alma, és az Tenger — ollyannak tetsig vala, mint ha tsak egy csérna fzálat keritöttek volna, az föld környül hogy alá nézek vala, és ez földön az Várafok, Faluk, mint egy fészkek ugy tetsenek vala.

Annak utánna oly föl mégyünk vala, hogy ugya[n] zugnak vala az folyhök, az fejük fölöt.

Annak utánna érenk egy nagy mondhatatlan kübül csinyált Kaput, melynek fem félit, fem hoszfzát ne[m] láthatom vala, és föl nyillék mi elöttünk az kapu, tehát ollyan nagy fényösség vala oda bé, hogy az fzőmöm világa el vész vala, hogy nem láthatok vala tüle világofsa[n], és hogy bé mönénk el vevék alólam az lovat, az mellyen ülök vala, és az vén ember az Angyallal ot maradá[na]k: es látam hogy ot vala az fz. Petör, tehát az ú kezébe[n] oly nagy kults vala, kinek mását foha ne[m] látam, és fz. Petör mindgyárát az kezét aranyas vízbe[n] mártá: monda néke[m]. No jo fia[m] fogjad az köntöföm úját és jövel velem, és tekintém[m] magamat, hátt ollyannak tetsig vala az testem, hogy ne[m] nézhetem vala magamat, az nagy fényösség[ne]k miatta, és el indulánk, mönénk hatvan puszka lövésnyire, és hogy be jutánk láték gyémántot hogy nagy fényösségbe[n] tündöklék vala. ||

Es annak utánna nagy fényös tizen két kapukon mentünk bé, es egy Várhoz közzel jutánk, láték ot egy aranyos fzőlő högyet, és kérdém az Vén

¹ Talán *kezemben* akart írni?

² E mondat kihúzza; zárójel ered. nincs.

³ Jav. *nyillakból*.

⁴ Jav. *kapukból*.

⁵ Későbbi betoldás a lehuzott *alugy* helyett.

⁶ Jav. előbb *nujtoztván* állt s *van-t* lehuzva utána írta *talván*.

embertől hogy ha ugyan füzölő hōgy volna az. Monda az vén ember, tsak tetsik tenéked, de ne[m] füzölő hōgy, hane[m] éltető avagy mulato hely, és hogy bé jutánk, egy gyémántal tündöklő Városba[n] tekintékk két felé, te hátt tsak edgyik básttyája is oly nagy vala, hogy füzlit ne[m] láthatom vala.

Es monda az fz. Petör: fiam az hatalmas I[ste]nnek tsak leg kisebb, es aláb való ditsősége ez.

Ismét tekinték mas felé is, és drága kübül tsinyált házakat láték, az hol nagy fok Angyalok, és fok fejr haju szakállu vén emberek állának vala; és fok dicsőségefse[n] éneklő madarak, és arany méhetskék hogy füzömömmel nem nézhete[m] vala; Az Város közöt arany patak foly vala által, és az patak két felől rakva vala fákkal, mellyekön teröm vala drága Balsamu[m], Mirha; Es az vén ember monda: az az patak az mely után foha fenki meg ne[m] füzomjuhozik.

Es lata[m] hogy az madarak és arany méhetskék az fára rópül[ne]k vala, és az fák mindgyárast egynihány keppe[n] meg virágoznak vala nekik nagy fényfőségben.

Annak utanna vin engömet még annál is füzöb és fényföseb ditsőfégesseb Palotába[n], és el tekintvén láték füzep dicsőséges vetöt asztalokat, kinél az Angyalok enekelvén vigadnak vala, és edgymást || csokolgattyák vala; Ismét mas fele nézvén, az Angyalok az fejr haju emberek fejk fölöt villagnak vala, és oly ditsőséges füzep Koronákat tartnak vala az fejk fölöt, kikre tsak alig nézhetek vala, es az méhek zöngedeznek vala.

Önnét ki mönénk láték arany barmokat, azok mellet állának¹ vala füzep füzinü Angyalok, és fejr haju szakállu vén emberek, egy füzöm pillantasigh az élő I[ste]nnek fzeretetiért egynihányszor föl lobbannak vala.

Es mondék fz. Petörnek: Szentséges Atyá[m] had lálsam az I[ste]nt is? Monda fz. Petör: az Földön mig élsz addig meg ne[m] latod ütet, hane[m] ha büneidbül ki térsz ő fz. Fölségehez, holtod után meg látod, és még ennél is ezerfzör füzöb ditsőségef b dolgokat láts, akkoris peniglen ki befzélhetetlen ditsőséges dolgokat adot az én füzömömmel látny, kit én füzájammal meg ne[m] tudok befzélény, elmekkel is meg ne[m] foghatok: de hogy minden körszfény ember vehet tanufágot, az öröckén valo gyöttelemmel eltávoztatáfára.

Es monda az Vén ember térjünk meg i[m]már fia[m], mert ne[m] engedte megh az I[ste]n tenéked, hogy itt továb járjunk, és vizsha térénk, és mi utannunk, oly drága ditsőséges éneklés és csöndülés lön. ||

Mikor az kapun ki jövének, hogy ugy tetség, hogy az én teste[m] virágzik vala; utannunk illen füzö adaték: azt mondgyad az embereknek fia[m], hogy az parantsolatokat meg tartsák s az fzerint járjanak. Mert ennélis füzöb, ditsőséges b dolgok léfznek, mint az miket füzömeiddel mast láttál.

Es vizsha térvén az Vén ember az kapuba[n] igen meg fényögete és hagyá hogy bé töltene[m] az miket fogadta[m], és töb füzámálthatatlan dolgokat is füzámálala előmben, mellyeket ne[m] füzükség megh irnom, az ideiglen el hadgyván engemet: Monda alugy el it, és egyfzör füzozatot hallék, hátt test fzerint vagyok. Mondának kell föl tárfom mert igen fokot aluttái, föl ébredék hátt az koporfoba[n] fekfüzöm, es tsak meg nem fulladék, és meg rázkodván az helyön, föl düle mind füzödelestül az koporfo, föl ugrám, tehált az Erdély Vajda, [Tudny illik,]² és³ Rakocsi Sigmond⁴ nyoltsad magával az hol temetésem vala, fíratóimis valának. Önnét ki jövék az koporsobul, háromfzör Jusust kiálték, az emberek penig mind el iedének, vala⁵ ideftova futkos[na]k vala, és ki menvé[n] Fogaras Váraba[n], azonba[n] fzarándok levelet kérék: az előt penig Parázna, lopo, hamis hitü Tolvaj volta[m], kevé és tobzodo, de i[m]már mind azoktul bucsut vette[m], es el hatta[m]. ||

DÉZSI LAJOS.

¹ Tollhiba: állanak nak.

² Leहुzva.

³ Későbbi betoldás.

⁴ A fentemlített két változatban: »hát imé az Erdei Fejedelem ugy mint Rákótzí György, a' sir széllinn áll vala.«

⁵ Későbbi betoldás.